

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja :
A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti :
Dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára : 2 k. 40 fillér. Egy szám ára :
24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettség-
gel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztár-
nokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések
jutányos árban fölvetetnek. — Kéziratokat
nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

Az idegenekkel való érintkezésnek olyanforma hatása van, mint a szélnek, amely fölfrisíti a levegőt, próbára teszi a fák és növények gyökerét s derekát. Mindenki összeszedi magát, ha idegent lát, mert nem szereti a pongyoláját, még kevésbé a szennyesét mutogatni. Ünnepi ruhát veszünk, ünnepi hangulatunk lesz. Azt mutatjuk be ami legjobb, s mind elfeledjük a köznapiasság apró gyötrelmeit. Nem volna jó ha mindig csak ünnepelnünk kellene a mások kedvéért, de még rosszabb volna, ha magunkra hagyatva eltespednénk és soha sem látnánk szép napot, magunknál okosabb, csinosabb, szebb, jobb és gazdagabb embereket.

*

Az új kor minden igyekezettel azon van, hogy megrövidítse a távolságot, meghosszabítsa a szem látását. Maholnap megérjük, hogy 24 óra alatt ellehet szaladni Európának bármelyik városába. Az automobil omnibuszok egy egész társaságot fölölelnek s egy óra alatt 60 kilométerre amegy könnyűszerrel elröpítik. Öt óra alatt, sőt négy alatt is Budapestre futni Kolozsvárról, mindennapi dolog lesz. Milyen remek dolog lesz, a ha a legkevesebb idő alatt s a legkisebb költség mellett módjukban fog állani az ország lakóainak fölzaladni a fővárosba, mikor tanulságos tárlatokat nyit meg. Hát csak is akkor lesz igazán egységes és gyors a haladás!

*

Mi sem könnyebb, mint egymást félreérteni, mert bármily szépen kigondolt mondatot rögtön kiforgat a valóságából egy rossz helyre tett vonás, vagy pont. Némely ember úgy lesi, hogy a másik mit hibázik, mint az ölyü, hogy a pulyka mikor

távozik el csirkéitől. A legelső védetlen pillanatban lecsap és elragadja a melyiket megcsipheti. A ragadazók között olyan vérengző természetűek is vannak, amelyek nem elégesznek meg egygyel, amennyivel jól lakhatnak, hanem vérét veszik az egésznek. A mít Aesopus kiokoskodott volt az állatok világáról, az mindig igazság lesz az emberekről.

Elmélkedések a Szabad Tanítás Kongresszusáról.

Irta: Perczelné Kozma Flóra.

Lehetetlennek tartom, hogy bárki is négy napon hallgatva a Szabad Tanítás Kongresszusának harcias, forrongó, sőt forradalomszerű tárgyalásait, ne érezze, hogy az egész világtörténelem egyetemes és hatalmas nagy harcát élte, látta és hallgatta e néhány nap alatt végig. Meg vagyok győződve, hogy az ott szerzett megrázó, itt-ott borzalmas impressió minden ott levő ember lelkéből egy-egy új, eddig nem ismert, vagy eléggé ki nem forrott gondolatot váltott ki!

Csakhogy, ezek az erőszakos kényszer alatt egyszerre kiforrott és leszűrődött gondolatok sokkal nagyobb vehemenciával rohantak meg bennünket, semhogy elbirnók azokat tökéletesen fojtani, vagy sokáig elhallgatni!

Bármilyen legyen a mi megszokott, vagy szakszerűen kultivált témánk, azt hiszem, egyhanguan be kell ismernünk, hogy a négy napi heves vita-ülések alatt egyik legnagyobb szerepet játszott a vallás, illetve a *keresztény* vallás kérdése. Bármilyen tárgy lett általánosságban megvitatva, a szocializmus nagy tábora mindig a dogmát, hagyományt és ceremóniát, szóla a *mostani fogalom szerinti* keresztény vallást támadta. A mint csak kimondta az ellentábor az „Isten“, „vallás“ vagy „Jézus“ szót, abban a percben kaptuk feleletül a dogma, gyónás, szentek kultusza és különösen az ezekről szóló bigott és korlátolt szellemű irodalom ellen való heves és gúnyos kifakadásokat.

És vajjon mi következik ebből? Hogy a nagy többség tényleg teljesen azonosította a vallás, az Isten és a jézusi eszme, vagyis a *teizmussal párosult altruizmus* fogalmát a dogmatizmussal és bigottizmussal. És ismét mi következik ebből? Hogy az orthodoxia dogmatizmusának egyforma mozdulatlan-sága tényleg megölte sokakra nézve magát az eszmét is és komolyan veszélyezteteti immár az egész *keresztény*, — vagy ha úgy tetszik — az egész általános vallásos philosophiát is!

Borzasztó lehangoltsággal tapasztaltuk e kongresszuson, hogy magyar népünk egy nagy része a dogmával, a Szent-Antal kultuszszal, a bigott és sötétítő, úgynevezett vallásos irodalommal elvetett magától minden oly ideált, mely a vallásosan érezni tudó, mélyebb kedélyben leli legfőbb talaját! Soha még nem jelentkezett előttem az ateizmus és materializmus ilyen borzalmas, lelket és szívet megrázó formában, mint most, midőn a nép lelkéből együttesen jelentkezett a legcinikusabb és vérfagyasztóan frivol formában!

Csak most éreztem igazán, mekkora demokratizmus, mekkora népszerűtetet lakik lelkünk legmélyén is; mert egy-egy „úri“, a haladás gondolatától elszédült tudós szájából csak el tudjuk valahogy viselni a „nincs Isten“, „nincs abszolút igazság“ és „nincs erkölcs“ kijelentéseket. De a magyar nép ajkáról hallani ezt nyiltan, emelt fővel, mintegy természetes, magától értetődő, sőt magasabb igazságot hirdetni — ha nem is szó szerint, de burkoltan minden szóban — és látni, hogy minden ellenkező véleményt szinte lenéző nevetéssel fogadnak, mondhatom, hogy vérfagyasztó és könnyet facsaró tapasztalat volt!

Ha van bűne a néppel szemben szerencsétlen hazánknak és az orthodox egyházaknak, úgy most ebben rejlik a legnagyobb büntetés!

Nekem legalább az összes durva vádak és az összes frivolan és meggondolatlanul kimondott lelki megnyilatkozások, mintha ólomnehézségű sulylyal nehézkednének még most is a lelkemre!

Ha van még valaki, aki e tapasztalat után tovább állítja, hogy a dogma, szentek kultusza, ceremónia, előre megállapított forma és hittétel, a vallás és különösen a keresztény vallás egyedüli „fundamentuma“ — az igazán nem tudja, mit cselekszik. Az *egyházé* lehet (mutatja az ez által szerzett nagy és egységes hatalom), de a *vallásé* soha!! Csakhogy előttem mégis az volna az ideális egyház, melylyel egynek érezhetné magát a XX. század lelkiismerete és vallása.

Mert a hányszor elhangzott konzervatívabb részről korunk tudománya, haladása, felfedezése vagy igazsága, abban a percben kaptuk ismét feleletül a bibliai teremtés, csodák és még egy sereg régi mesének a gúnyos felemlítését! Ime, hova vezet az a felfogás, hogy a tudományt és különösen a logikát nem szabad a vallásokba bevezetni, mert nekünk „evangeliumot“ és nem „örök logikát“ kell hirdetnünk! Mintha bizony el lehetne a XX. században olyan evangeliumot képzelni, mely nem az örök logikán alapszik!

És ime, hova vezet az a mulasztás, midőn se egy Chan-

ninget, se egy Martineau vagy akár Tolstoj vallásos irodalmát nem ismertetik a nagyközönséggel és ennek folytán az vagy csak a Szent-Antal-féle vallásos irodalmat, vagy a Schopenhauer és Büchner-féle materializmust és pessimizmust ismeri! Akkor még sokkal jobb lenne behatóan *Rousseaut* vagy *Voltairt* tanulmányoztatni, mert még ezen utóbbi nagy szabadgondolkozó, a *keresztény egyház nyílt ellensége is kápolnát* építtetett utolsó évében, a jól ismert egyszerű mondást íratva rá kívül: Voltair — az Istennek!

Mennyi mindent: küzdelmet, kétséget és végül *békés megadást* jelent e rövid mondat! Az ateisták előtt *visszaesés*, konzervativizmus ez a befejezés; mi szerintünk egy lépéssel magasabb haladás.

De hogy visszatérjek tárgyamra, a hányszor a kereszténység humanizmusát és altruizmusát említették e kongresszuson, annyszor jött a „máglya“, „kiközösítés“ és a tudományos felfedezések eltiprása is sorra. Pedig ezuttal még sem volt igazuk, mert az orthodoxia mostani, *modern* képviselői felvilágosodottak, tudományosan műveltek, mindenek fölött philosophailag és humánusan gondolkodók, csakhogy természetesen nem orthodoxok.

És épen ezért soha rettenetesebb és megdöbbenőbb formájában nem állt előttem az orthodoxia mai tragédiája, mint most, midőn teljesen lerakva, félre téve láttam idejét mult összes fegyvereit; és soha jobban meg nem győződtem a szabadelvű kereszténység, a philosophiai alapon álló tiszta teizmusnak hatalmáról és csodát tevő erejéről, mint midőn nagyon helyesen és bámulatos biztossággal nyult a konzervativ kereszténység — a calvinismus néhány világi képviselőjét kivéve — a reformációnak *legvégső és legszabadabb* fegyvereihez!

Nem volt e védelemben — mely valósággal átjárta a lelkünket és szívünket — egyetlen dogma vagy hagyomány, csak a lelkiismeret szabadsága, a tudományokhoz való csatlakozás, világos látás és *belátás*. Az Istennek bennünk és mindenütt megtalálható erejének hirdetése.

„Hisz ez majdnem *Rousseau* panteizmusa“, kiáltott fel mellettem egy kiváló műveltségű fiatal szocialista vezér. „Oh nem,“ feleltem „a puszta panteizmus sohasem lehet ilyen fel-emelő és viharokat lecsendesítő erő; ez *Jézus Krisztus* tiszta és hamisítatlan unitarizmusa! Itt ma Jézus nem a vallás *tárgya, hanem ez már maga a Jézus vallása!*“

És valóban a XVI. század hatalmas és keserves harcát láttam magam előtt lefolyni; csakhogy ez a világos és hatalmas eszme, mely most az ateizmus és materializmus ellen küzd, akkor magával az orthodoxiával szemben lépett a küzdőtérré.

És az a tény, hogy ebben a rettenetes kongresszusi harcban — mely már-már úgy nézett ki, mintha életre-halálra menne a dolog — a reformációnak legszélső és szabadabb eszméje bírta csak percekre lecsendesíteni a felbőszült hangulatot, fényesen bebizonyította, hogy ez az a csodákat előidéző nagy gondolat, mely előbb-utóbb hivatva lesz lecsendesíteni az élet tengerének már-már fejünk fölé csapó hullámain. Ez az az eszme, mely megteremti azt az evangéliumbeli „szoros kaput“, „keskeny“ de *arany* „középutat“, mely a két szélsőség között vezet az egyetemes cél felé.

Hanem azt meg kell adni, hogy csodálatos egy út és csodálatos egy eszme ez. Bárki használja burkoltan, csupán csak mint a cél elérésére szolgáló fegyvert, a hatás feltétlenül sikerül. De ha magát ezen páratlan és háládatos eszközt akarják a nagyközönség előtt szétboncolni, hogy nézzen hát az szemtől-szembe az igazsággal és ismerje meg a maga valójában ezen eszköz belső tartalmát és értékét is, már esetleg ugyanazoktól, kik önkénytelenül élvezik a más oldalról jövő előbb említett *hatást*, „nem helyén valónak és nem a tárgyakhoz illőnek“ minősítik ezen alapos kifejtést.

Innét van az, hogy a szabadelvű kereszténység, mint külső *leplezetlen* megnyilatkozás, mint *egyház* majdnem ismeretlen és örökös félre értett volta miatt szereplése is aránylag gyenge. De mint szint nem valló *eszköz* és különösen mint *hatás*, ott él már az egész XX. század nemes törekvéseiben.

És valljuk be, hogy ennek konstatálása — bár némi tragédiaszerű színe van a dolognak -- a reformációnak, jobban mondva a kiforrott, *befejezett*, tehát *örök fejlődésre predestinált* reformációnak, mégis csak legnagyobb elégtétele és dicsősége. Mert be kell most már látni nekünk, kik az Isten- és az ezzel kapcsolatban levő örök igazság és erkölcs-hit alapján lépünk a haladás útjára, hogy valamint a philosophiát is ez az eszme *egészíti* és *nemesíti* meg igazán, ugyanúgy az orthodox egyházak tudomány- és természetellenes vallásait is csak ez az eszme tisztíthatja meg annyira, hogy vissza lehessen azokat adni — ha kell keserves harcok árán — a XX. század művelt, felvilágosodott, *tudományokban jártas*, szociális érzékű magyar népünknek.

Ha tehát *saját neve alatt*, egyházilag, felekezetiileg, csakugyan nem tudna ezen eszme nagyobb mérvben boldogulni, úgy bizonyára *nagyobb* ennél a rendeltetése és előbb vagy utóbb, de *világot mozgató és irányító erő lesz belőle!!*

És ez a saját keretén *kívül* való missió — bár önmagára nézve háláttalan egy missió — mégis gyönyörű egy örökség.

Mintha csak a szociálizmusnak *önzösen alapuló munka teóriáját* akarná egy csapással megcáfolni és a *másért* való dolgozás *önzetlen* lehetőségét mind jobban dokumentálni!

Mert ennek a reformációnak mátyurjai: a *Servét Mihályok* és *Dávid Ferencok* valóban a jézusi fogalom szerint voltak mátyurok és felebarátok. Mint látjuk, nemcsak a *saját* eszméjük megismertetéséért és érvényre hozataláért, hanem még az *ellenséges eszméknek megváltásáért* is harcoltak és szenvedtek!!

De ha ez az eszme csakugyan áthidalja a mostani rettenetes méretű távolságokat, ha ez a tiszta, egyszerű és fenkölt jézusi philosophia csakugyan lecsendesíti — *mert minden tekintetben meg is orvosolja* — e háborgó és zúgolódó világot, úgy mialatt tisztelettel, megbecsüléssel és bámulattal vesszük körül a kereszténység mostani *modern* harcosait — *emlékezzünk meg a régiekről.*

Minél jobban függ szemünk a *jövendőn*, minél nagyobb hívei vagyunk a *fejlődésnek*, annál nagyobb kegyelettel kell lenni történelmünk azon bajnokai iránt, kik már évszázadok előtt egyengették útunkat az örök haladás felé!

Óriási tévedése az a szociálizmusnak, hogy a történelem iránti kegyelet csak konzervatív célnak szolgálhat! Hát vajjon a *szellem-haladás* gyönyörű történelmét és tudományát nem *ugyanezen* történelemből tanulmányozhatjuk?! És vajjon azok az előttünk, sőt akárhányszor *helyettünk* harcoló nagyok nem érdemlik meg tőlünk, hogy e nehéz, hálátlan, többnyire csak a *későbbi* korszakokban *más név* alatt gyümölcsöző szent küzdelmekről legalább *megemlékezzünk*?!!

Fohász.

Hozzád menekülök hatalmas Isten!
 Segíts, töröld le könnyeimet!
 Tőled kérek tanácsot a szenvedés órájában,
 Tőled kérek írt a fájdalom csillapítására . . .
 Hozzád fordulok fenséges természet!
 Te mindig igaz tanácsot adsz az embereknek.
 Haragodtól milliók remegnek,
 Jóságodért milliók áldanak.
 Benned vélem feltalálni a sokat keresett sejtelmes Istent . . .

M. Májay Berta.

P. Horváth Miklós családi följegyzései.

A Kolozsvárt megjelenő Genealogiai Füzetek legközelebbi száma Petrichevich-Horváth Miklós igen érdekes családi följegyzéseit közli 1692-ből. A becses följegyzésekből e híres, régi unitárius családnak attól a P. Horváth Miklóstól kezdve, ki a XVI. század közepén Horvátországból Erdélybe jött 1692-ig leszármazási táblája s fővonásaiban történeti szerepe is összeállítható.

Erről a családtagról a följegyző azt írja, hogy 1563. febr. 14-én a Küküllő megyei Széplakon halt meg s ott, a templomban temették el. Ez azonban ellentmondás ugyanazon följegyzés azon adatának, miszerint P. Horváth Miklós Báthory István alatt jött Erdélybe, mert 1563-ban az unitárius János Zsigmond uralkodott s Báthory csak 1571-ben követte őt a trónon. A följegyzések készítője 1643. június 25-én Széplakon született Kis-Sároson. Kőkösi Mihály iskolamester keze alatt tanult s buzgó unitárius volt. Egyházához való ragaszkodását nemcsak emlékül hagyta följegyzésében reánk, hanem utódainak is lelkökre köti, »hogy éljenek az én atyáimnak s nekem irgalmas Istennek, annak áldott fiának, az Úr Jézus Krisztusnak szent ismeretében, tiszteletben, dicséretben és lelkeknek üdvösségekre e világtól megutált és vettetett szent ismeretben az unitaria religionak. . . . ne nézzék, hogy a világ ellensége az együgyű religionak.« Az író testvére volt Horváth Kozmának, a naplóírónak. Feleségétől, az unitárius Pókai Sárosi János leányától, Zsuzsától több gyermeke maradt. Följegyzései t. b. főgondnokunk V. Daniel Gábor úr családi levéltárában maradtak fenn.

K. L.

Levelek Amerikából.

Meadville, oct. 3. 1907.

Pár napi pihenés után sietek a Nt. Dékán urat értesíteni utamról és arról, hogy szerencsésen megérkeztem. Szerencsésen, amennyiben semmi különösebb bajom nem történt, de életemben jobban kimerülve nem voltam, mint mikor Medvillebe érkeztem Szentmihály vasárnapján este 10 órakor. A tenger többnyire háborgó volt, azonban pár napunk volt valósággal élvezetes. Én szerencsémre egy elég jó helyet találtam a hajón, nem azon a melyen jönni szándékoztam, hanem 5 nappal később egy másikon Hamburgban, mert amelyre eredetileg irtam, nem tudtak beosztani. Így a bostoni konferenciáról lekéstem, amivel olyan alkalmat

szalasztottam el, amit az életben aligha megfogok még egyszer találni. Mondja az egyik új barátom, hogy micsoda szép dolgok voltak ottan. Nékem az utamban a 2 utolsó nap lesz feledhetetlen, mert mikor New-Yorkba megérkeztem, mint bevándorlót kivitték az Ellis-Islandre, megvizsgálták s éppen reggel 9 órától estve 11 óráig vártak borzasztó piszokban és nép között. Estve pedig felraktak egy bevándorló vonatra s másnap estve 10-ig hoztak Meadvilleig. A hajón mondom, elkülönített fülkés III. osztályban jöttem, amely tűrhető volt, de itt mint fedélközi utassal bántak el.

De hála Istennek, hogy vége van s itt vagyok e mondhatom gyönyörű helyen. A Nt. Dékán úr különben ismeri az iskolát, várost stb. olyan ez mint egy szép fürdő telep, az egész. Az emberekről, vagy egyéb körülményekről nem igen irhatok még. A tanárok kimondhatatlanul kedvesek. Dr. György Jánost persze mindenki emlegeti, kivel először találkozom s úgylátszik, hogy a magyar studensnek van becsülete, amit én is törekedni fogok megtartani.

Éppen ma várjuk Józan esperes urat, aki estve és holnap délután előadásokat tart az intézeti imaházban.

A Nt. Dékán úr szívességét, amennyiben kieszközölte számomra az alkalmat, hogy ez ideális helyre jöhöttem, igen köszönöm.

Kiss Sándor.

A nemzetközi vallásos kongresszus Bostonban szépen sikerült. Mintegy 2000 férfi és nő csatlakozott e világra szóló mozgalomhoz. Négy nagy vallás: „keresztény, zsidó, indus és mohamedán képviselői seregelték össze mintegy 15—20 különböző nemzet kebeléből, hogy számot adjanak a lelki élet ama jelenségeiről, amelyek mindnyájunk előtt a legbecsesebbek. A külföldi vendégek tiszteletére ünnepi díszöltött a bostoni unitárius ház, hol mindenki otthonosan érezte magát. Szept. 22-én este volt az ünnepélyes megnyitás, melyen a nagyközönség is részt vehetett. Rev. Slicer, new-yorki lelkész, dr. Hale, az amerikaiak Brassai bácsija és dr. Booker Washington, a négerek patronusa, beszéltek a karácsonyi jelige nyomán: Dicsőség Istennek — Békesség a földön — És jóakarát az emberek fiaihoz címen, nagy hatással; közben pedig szebbnél-sebb művészi énekeket adott elő egy hatalmas vegyes kar.

Szept. 23-án a kongresszus tagjai az itteni *nemzeti* konferencia érdekes gyűlésén vettek részt. D. u. pedig a zuhogó zápor dacára kirándultak Concordba, Emerson sirjához. Este volt az ünnepélyes fogadtatás, mely alkalommal a különböző nemzetek képviselői átadták küldöik üdvözlését.

Szept. 24. A szokásos reggeli könyörgés után, a kongresszus tagjai a baptisták nagy templomában gyülekeztek, hogy meghallgassuk Elliot elnök megnyitó beszédét és Wendte titkár jelentését a kongresszus időközi munkájáról, mely minden tekintetben megnyugtató. Egymásután vonultak fel ezután az angol, német és francia nemzet képviselői, Bowie, dr. Fischer, Réville; utóbbi kimutatva a hatást, melyet az egyház és állam szétválasztása gyakorolt úgy a római kath. egyházra, mint a protestánsokra egyaránt. D. u. a vallásos nevelés, a haladó theológia és a bevándorlók problémáját vitatják meg a különböző bizottságok. A bevándorlók bizottságában e sorok írója is részt vett, megvilágítva a tárgyat a magyar viszonyokat illetőleg.

Este volt Channing templomában az ünnepélyes istentisztelet, melyen *dr. Hunter* glasgowi lelkész beszélt mindvégig nagy hatással, hangsúlyozva a lélek mélyebb vallásos szükségleteit, annak olthatlan szomját az Örökkévaló után.

Szept. 25. Urvacsora osztással kezdődött King's Chapelben, melyhez oly sok szép történelmi emlék fűződik. A kongresszus tagjai nagy érdeklődéssel hallgatják tovább a különböző nemzetek képviselőit. Masanyk prágai tanár az egyéni vallásos képzés és gyakorlat mellett szól szemben az egyházi szervezettel. Józán, hpesti lelkész, a magyarság eszményei cím alatt megvilágítja hazánk társadalmi, politikai és vallásos életviszonyait; Groenewegen, leydeni tanár, a szabadelvű vallásos mozgalmakról értekezik; Webster (Skócia) a haladó theológia vívmányait ismerteti, nem minden humor és költői szikra nélkül; Rochat (Genf) a romand Svájc helyzetét írja le. D. u. ismét a különböző bizottságok értekeznek a felekezetközi mozgalmakról társadalmi és közéleti kötelességekről, valamint a nők munkájáról, amelynek vezetése itt igen jó kezekbe van letéve. Utóbbi bizottság igen látogatott volt: Van Eck kisaszszony, az U. K. hollandi levelezője, számolt be itt az ők vasárnap-i iskolájuknak tevékenységéről; valamint Rev. Gertrud von Petzold, angol papnő értekezett arról, hogy a lelkészi pálya munkaköre mennyire talál a nő lelkületéhez és mily sok szép eredményt mutathat fel úgy a régi korban, mint a jelenben. Közben Massachusetts állam kormányzója fogadta székházában a külföldi delegátusokat testőrei élén a szokásos kézszorítással, melynek melegségéből bőven jutott Budapestnek is. A kormányzó maga unitárius ember. Új Anglia ősi fészke az unitáriusságnak. Egyedül Bostonban és környékén mintegy 60 templomban hirdetik az ígét az unitáriusok, kik a kongresszust megelőző és követő vasárnapon szószékeiket átengedték a külföldi pap képviselőknek.

Este két-három templomban gyülekezett a kongresszus, hogy meghallgassa az olasz, francia, japán és indiai képviselőket, kik

közül kivált Hontin, párisi abbé értekezése keltett nagyobb érdeklődést. Ő maig is tagja a r. kath. egyháznak, de rokonszenve felénk vonzza s irataiban és beszédeiben bátran tör lándzsát a haladó theológia vívmányai mellett.

Szept. 26-án a kongresszus Cambridgeben, a Harvard University vendégszeretét élvezte. Annak nagytermében gyülekezett. Montet genfi és Pfleiderer, berlini tanár előadása, előbbi a genfi 1909-iki reformatió emlék, utóbbi az egyetemes vallás érdekében mindvégig lekötötte a figyelmet. Dr. Eliot az egyetem rektora és dr. Peabody beszéltek még, utóbbi vetített képek kíséretében mutatta be röviden az egyetem érdekes történetét. D. u. érdekes zarándok utat tettünk Longfellow házához; láttuk a hatalmas szilfát, mely alatt Washington átvette az amerikai hadsereg vezérletét. Aztán Eliot elnök vendégszerető házánál volt az amerikai lobogó védelme alatt egy élvezetes „garden-party“. Este az Unitárius Club vendégei voltunk, hol az ebéd végeztével szebbnél-szebb és szellemesebb megnyilatkozásokban volt részünk. Pénteken kirándulás Plymouth-ba az ősi sziklához, melyen a honalapítók partra szálltak; szombaton kirándulás Fairhaven-be és Hingham-be, hol a gyülekezetek vezetői nagy szeretettel fogadtak, mind hozzájárult ahhoz, hogy ezt a hetet mindnyájunk előtt örökre emlékezetessé tegyék. Vajha annak maradandó hatása megtetszenék egyházaink külső és belső életén és az általános felvilágosodás terjedésében a földön. Szives üdvözléssel:

Józan Miklós.

Búcsubeszéd Grátz Mór sirjánál.

Tartotta dr. Boros György dékán az unitárius egyház és kollegium nevében.

A Szeretet nevében! Szólni akarok én is! Ennél a sirnál jogom van a búcsúszóhoz, mert akit most ez a kemény koporsó rejt magában, eddig nekem kedves, gyöngéd barátom volt!

Most huszonegy éve midőn beköszöntött az evangélikus egyházba lekipásztornak, szövetségre léptünk együtt, a barátság szent szövetségére. Annyi kedves emlék, oly sok szép gondolat, annyi nemes érzés és tiszta akarat származott abból az egyszerű szövetségből, hogy nekem nagyon sok okom van a könnyhullatásra, itt, ahol mindennek vége szakad.

Ej, de a barát jajja elnémúl, midőn a nagyközönség őlt magára gyászruházatot.

És Grátz Mór, kit a kolozsvári ev. egyház hívott papjának, nemcsak azé a gyülekezeté volt, amelynek szívből, szeretettel,

hittel és kegyes áhitattal hirdette az ígét, hanem egy jóval nagyobb közönségé. Mindazoké, akik a vallásban keresik az egyesítő lánczszemeket; azoké, akik a jézusi szeretet ígét nemcsak hirdetik, hanem élük is; azoké, akik a tiszta erkölcsöt nem az utcák sarkain kiáltozzák, hanem nyíltan és elrejtve is gyakorolják; azoké, akik a magyar haza szeretetét oly szent kötelességnek ismerik, hogy életök boldogságát csak attól remélik.

Grátz Mór olyan volt, mint a hegyek közül a virágos rétre kikerült patak. Pezsgő erő, elevenség lüktetett keblében, de nem vetett nagy hullámokat. Megihlette a kis virág, hatott reá a szilárd tölgy, de ajakán csak a lyra szelid apró dalai szólaltak meg úgy a miként mestere a Jézus tanítá.

Rajongott reformatoráért, a nagy Lutherért, de arra törekedett, hogy testvéri egyetértés és békesség legyen az emberek között!

Hálás szívvel emlékezem meg e búcsú pillanatában arról a nemes készségről, amelylyel a Dávid Ferencz lobogója alatt munkált velünk, s arról a szolgálatról, amelylyel a szükség idejében az unitárius gymnasium tanításában és számos jó munkában segített. Bizony ha az ő példáját sokan követnék hamar megvalósulna a béke és a szeretet országa e földön!

Jó és nemes szívű ember, te hű barát, most két hete, midőn egészséget keresni készültél, aggódó tekintettel nyújtottad baráti jobbodat, én ma sebzett szívvel adom koporsódra áldásomat.

Senki sem gondolt ily gyors elválásra, legkevésbé én. De ha már válni kell, keresem a vigasztalást abban a hitben, hogy te, aki oly sokakban ébresztetted föl a boldogító érzést az életben, boldogan fogsz pihenni sirodban oda lenn. Mí szeretni fogunk tégedet ezután is. Áldjuk emlékedet. Isten veled!

A tükör nem arra való, hogy gyönyörködj szépségedben, hanem arra, hogy meglásd, ha olyasmi van rajtad, a miért mások megítélhetnének.

A gyengék, a gyávák, a számítók tömegesen elhagyják azt a hitet, mely martyromsággal jár, pénzbe és vérbe kerül.

Irodalom.

Petőfi. Dr. *Barabás Ábel* főiskolánk kiváló ifjú tanára tanulmányt írt Petőfiről. A most megjelent könyvről a Budapesti Hírlap többek közt ily nagy elismeréssel ír:

Gazdag Petőfi-irodalmunk érdemes művel gyarapodott abban a kötetben, melyet szerzője, Barabás Ábel most bocsát a nyilvánosság elé.

Barabás Ábel ebben a könyvében igazán avatottnak mutatkozik. Igen mély alapvetéssel fog hozzá Petőfi rejtelmes egyéniségének, bonyolult lelkének, a szűk családi kört, a nemzetet és az emberiséget egyazon rajongó, tüzes hittel átölelő költészetének fejtegetéséhez. Ő »a meglevő anyagot veszi szemügyre s a bő adatokból megállapítja a kor képét, a szereplők arcképét, a vezető emberek jellemvonásait s az eszmék hullámlását. A fölhalmozott adatok tömegéből így születik meg az élő történelem.«

Eljárása egészen a modern történeti iskoláé, amely tudva-levőleg nagy súlyt vet egyfelől a miliőre, a környezetre, melyből hőse kiemelkedett, másrészt az evolúcióra, arra a folyamatra, a mely magának az egyének életében a lélek képességeit, a jellem vonásait kifejleszti. A külső világ hatása a belsőre, a lélek válasza a kívülről eredő ingerekre együttesen teszi érthetővé a nagyok és kicsinyek, a kiválók és közrendűek karakterét egyképpen. Ez a módszer, mely a legnagyobb esztétikusok művei nyomán lett példássá, kitűnően bevált a mi szerzőnknel is. A bevezetés hosszasan, de mindvégig érdekfeszítően vázolja Petőfi és a magyar nép lelki kapcsolatát, számba véve mind azokat a tényezőket, a melyek befolyással voltak fajunk kialakulására. A nemzeti küzdelem korszakáról találó szóval írja: »Kevesen sejtik még, hogy még csak ünnepi irodalom lesz ez. Olyan irodalom, a mely átfogja hatni az egész nemzetet a főur fényes palotájától a paraszt szegényes kunyhójáig; mely megszólaltatja a nemzet minden rétegének érzéseit. A kor megérett rá. Csak a lángész nem született meg, ki fölfedezze a forrást, melyből az irodalmat meg lehet újítani. Megújítani úgy, hogy az egyszerre legyen a nemzeté és a világé is.«

Nagyon megkapóan és sok igazsággal jellemzi Petőfi atyját és anyját és ráutal a szláv származás következményeire a költő életének ifjú éveiben. Már gyermekkorában boszankodik, hogy neve miatt tótnak tartják. Selmecen még jobban megizmosodik benne. ez az antipátia, ellenhatással egyik tanára pánszláv törekvéseire. »Fitogtatással vallja magát kunfiúnak.« Azok a viszontagságok, a melyek gyenge testű, de vasakaratu költőt szülei elszegényedése után üldözőbe vették, eléggé ismeretesek, de új jelentő-

ségre emelkednek Barabás eredeti fölfogásában. Költő és költészet még soha nem volt oly szerves kapcsolatban senkinél, mint Petőfinél, a legnagyobb lírikusnál, a leglírikusabb léleknél. Ezért is érzi szükségét a szerző, hogy emlékezetünkben megújítsa e hányt-vetett, korán kilobbant élet minden mozzanatát.

Könyvének második része a költő jellemét, a harmadik az érzelem, a gondolat művészetét vázolja és kijelöli helyét előzői és követői rendjében, a magyar és a világirodalomban. Mindvégig lankadatlan alaposság és nem lohadó szeretet vezetí munkájában, minden ítéletét bőven megokolja, minden megcsontosodott előítéletet és balfelfogást meggyőzően cáfol meg, lépésről lépésre haladva érteti meg velünk e költés látszólagos ellenmondásait, e jellem homályos pontjait. És mondjuk ki dicséretére: bármily lelkes rajongás ihletí is meg hőse iránt, a mértékről nem feledkezik meg sehol, komolyan, izléssel és mérséklettel ír, néha tárgyát megillető lendülettel, máskor tisztelete térdemlő filozófiai mélységgel.

A magyar esztétikai irodalmat gazdagabbá tette, Petőfi soha meg nem fogyatkozó hiveinek felekezetét lekötölte Barabás Ábel ezzel a művével, a melyen buzgó kutatás, kitünő műveltség, lángoló szeretet, avatott hozzáértés együtt dolgozott.

A könyv a Franklin-Társulat kiadása és füzve 4, vászonba kötve 6 koronáért kapható.

A »Vasárnapi Ujság« így ír: Barabás sok temperamentummal dolgozott, nagyon lelkesedik Petőfiért, nagy erőfeszítéssel igyekszik belehatolni egyénisége és költészete mélységeibe s ez nem egy vonásnál sikerül is neki. Az életrajz tömérdek adata közül helyes érzékkel választja ki azt, a mi lényeges, a költő megértéséhez szükséges s az ellentétes vagy elágazó vélemények között megtalálja azt, a mely a tényeknek leginkább megfelel. Petőfi és Szendrei Julia szerelmének keletkezését és szövődését például sok találó vonással festi meg, elevenen állítja elénk s igen ügyesen használja fel Julia naplóját és levelezését, — bár nem veszi észre, hogy csak módjával lehet rájuk építeni, mert meg kellene előbb állapítani, mennyi bennük az élet és mennyi a romantikus divatú irodalom. Igyekszik a költő jellemét lehetőleg minden oldalról megávilgítani, ezért külön tárgyalja főbb jellemző vonásait, vagy — a hogy ő mondja — egyénisége egyes rétegeit. Stílje kissé nyugtalan, frazeológiája nem mindig találó, de általában könnyedén, világosan s többnyire vonzón is szól, a mi bizonyára elő fogja mozdítani munkája népszerűségét a közönség körében. Maga elé kitűzött célját, hogy az átlagos művelt olvasónak Petőfiről való ismereteit megalapozza, kibővítsse s hogy költészetének élvezetét öntudatosabbá tegye, a földolgoz-

ban eléri s ezért munkája elismerést érdemel és hasznos szolgálásokat tehet.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKASSÁG.

Az egylet pénztárába f év ápr. 26-tól okt. 20-ig rendes tagsági díjat fizettek, Benke Elek, Kiss Antal Magyarláros 907-re: dr. Gálfi Endre Kolozsvár 906—907-re, Varga Ödön Zilah 905—907-re, özv. Szentiványi Károlyné Ürmös 906-ra, Simó Endréné Kissolymos 906—907-re, Koncz József Szilágycseh 906—907-re, Nagy Elemér Szentkereszt 907-re, Fekete Mihály Enying 901—907-re, Gimn. Oliv. Egylet Székelykeresztur 907-re, Gálfi Kálmán 892—901-re. Hideg Mihály Kolozsvár 907-re, Török Lajos Székelyudvarhely 904-re, Boér Gergely Kolozsvár 907—908-ra, Fekete Domokos Magyarzsákod 906—907-re, dr. Hintz Györgyné Kolozsvár, Nagy Gergely Nagykároly 907-re, dr. Tóth György Kolozsvár 908-ra, Gessi Samuné Torda 905—906-ra, Vass Pál Kolozsvár 907-re, Kovács Dénes Zilah 904-re, özv. Dengyel Jánosné Kolozsvár 906-ra, Szentiványi István Ladamos 908-ra. dr. Borsai Áron Bánffyhunad 901—905-re, Somlyai Mihály Kolozsvár, Zsigmond Ferenc Sinfalva, Gál Ilona Választó 907-re, Fekete Mihály Enying 908-ra, Simon Sándorné Székelykaál 906-ra.

Előfizetői díjat fizettek: Balog József Kolozsvár 907-re, Gál Ferenc Verespatak 904-re, Kolozsvári Pál Mikes 906—907-re, Ürmösi Jenő Kolozsvár 907-re, Kiss János Megyes 906—907-re, dr. Hankó Domokos, Szászrégen 906-ra, Májai Béla Budapest 907-re, Pek Emil Ágost 908-ra, Orbók Lajos Héjjasfalva, Fazakas Ferenc Kolozsvár 907-re, Simon Balázs Kolozsvár 902—907-re, Ürmösi Kálmán Körmőczbánya, Hank György Kövend, Deréky Gyuláné Megyaszó, Péterfi Lajos Páncsova, Simonfi Márton Nagyszében, Unitárius Egyházközség Tiszabó, Bálint Ferencné Csikszereda, Kemény Gábor Torda, Kertész Aranka Kisújszállás, Reiter Aladárné Kolozsvár 907-re, Thorockay Vencel Guraszáda 906—907-re

A keresztúrköri főegylet pénztárába fizettek: dr. Jankovics Pálné Székelyke-

resztur 905—907-re, Borbély Sámuel 907-re, Kovács Sándorné Zilah, József Mihály Rava, Molnár Kálmán Bordos 907-re, Raffaj Domokos, Raffaj Domokosné, Raffaj Irma Újszékely, Sárosi József, Sárosi Józsefné Rava, Szász András Bözöd, Ádám Aladár Bözöd 906-ra. Fekete Domokos Magyarzsákod 905-re.

A marosköri főegylet pénztárába fizettek: Májai Gábor Szentgerice 900—901-re, Gálfi András Isló 906—907-re, Csécs István Marosjára 905—906-ra, Fazakas Lajos, Fazakasné Nyárádszentmárton 906—907-re, Szabó Lajosné Szentgerice 907-re, Bartalis József, Bartalis Józsefné Csikfalva 906-ra, Tályai Györgyné Marosvécs 906—907-re, Herszényi Bálintné, Májai Berta, Kelemen Albert, Kelemen Albertné, Csongvai Lajos, Schuller Lajos, özv. Kádár Lászlóné, Horváth Miklósné, dr. Sárkány Miklósné, Mikó Árpádné Marosvásárhely 907-re, Szakács Ferenc Székelykaál, Unitárius Egyházközség Nyárádszentmárton, Nagy Jenő, Nagy Jenőné Jobbágyfalva 906-ra. Gálfalvi Péter Székelykaál 905—907-re, Kiss Dániel 906-ra, Hientz Regina Szentgerice 903—906-ra, Lazár Ferenc Ikland 906—907-re, Balog László 904—907-re, Májai Gábor Szentgerice 902—903-ra, Szabó Lajos Szabéd 903—907-re, Unitárius Egyházközség Csókfalva 904—907-re, Balog Dániel Ikland, Hajdu Elek, Hajdu István Marosjára 904—907-re, György Albert Ikland 906—907-re, Kilyén Lajos 905—907-re, Boor Lajos B.-M.-Szomboki, Boor Elemér Debrecen 904—907-re, Boor Károlyné Brassó, Boor Károly Kárlópágo 907-re, Boor Jenő, György Gyula Ikland, Nagy Vilmos Felsőköhér, Unitárius Egyházközség Székes, Unitárius Egyházközség Nagyernye 905—907-re, Unitárius Egyházközség, Csécs István, Filep Gyula Ikland 907-re, Székely Sándor Sáromberke 905—907-re, Kilyén Mózes Marosjára 904—907-re, Gál Elek Nyárádgálfalva. Nagy Miklós Tompa 905—907-re, Ürmösi Kálmán, Ürmösi Kál-

mánné Szentgerice, Pap Sándor Szentháromság 907-re, Unitárius Egyházközség Vadad 904—907-re, Kovács Béla Debrecen 905—907-re. Halmágyi János Vadad 906—907-re, Nagy Lajos 907-re, Lőrinci György Iszló 905—907-re, Kelemen György Csókfalva 904—907-re.

A felsőfehérkői fiókegylet pénztárába fizettek: Katona Márton Alsórákos 903-ra, Antal András 904—605-re. Katona Sándor Segesvár 904-re, Koronki János Alsórákos, Székely Miklós Felsőrákos 905-re, Gál Miklós, Gál Miklósné Datk, Osváth Gábor. Osváth Gáborné Ürmös, Székely Miklós Felsőrákos, Koronki János, Antal András Alsórákos, Gyulai Lajos Köpec 906-ra, Osváth Gábor, Osváth Gáborné Ürmös, Pálfi Akos, Kiss Jenő, Kiss Jenőné, Székely Miklós Felsőrákos, Gyulai Lajos Köpec, Opra György Kóhalom 907-re Pál Józsefné Baróth 908-ra.

Az aranyos-tordakői fiókegylet pénztárába fizettek: Balácsi Ferencné Torda,

906-ra, Solymosi Iza 906—907-re, Unitárius Egyházközség Torockó 906—907-re, Székely Dénesné, Székely László, Pap Mózes Torda 907-re, Osváth Domokos Aranyosrákos 907—908-ra.

Az egylet perselyébe ajándékoztak: Weiss Géza Nagyvárad 40 fillért, Ellenzék nyomdája Kolozsvár 5 K, Fekete Mihály Enying, Thorockay Vencel Guraszáda 1—1 koronát. Fogadják az egylet köszönetét.

Kolozsvár, 1907 okt. 20-án.

Gálfi Lőrinc,
pénztárnok.

Felszólítást fogunk küldeni mindazokhoz, akik az Unitárius Közlönyért vagy a D. F. E. tagságért *hátralékban vannak*. Kérjük a t. előfizetőket és egyleti tagokat, intézzék el tartozásukat és kiméjenek meg minket s önmagukat is a fáradtságtól és bajtól. A felszólítás névre kiállítva *nyílt levelező lapon* fog történni.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Október 6 az unitárius theológián. Az aradi 13 vértanu emlékéhez méltó ünnepélyt rendezett a theologia derék, hazafias ifjúsága 5-én délután 3 órakor. A Himnusz lelkes éneklése után Rédiger Géza II. é. th. szavalta igen nagy hatással Palágyi M. „Aradi vértanuk“ c. költeményét. Utána Taar Géza IV. é. th. egy remek felolvasás keretében emlékezett okt. 6-ra. Igazi magyaros érzésű, emelkedett, szép stílussal megírt elmélkedése a legnagyobb elismerést érdemli. Az élvezetes fölolvás után Györfi István és Kelemen István III. é. th.-ok szép szavatai zárták be az ünnepélyt, mely minden tekintetben a legjobban sikerültnek mondható.

Az unitárius főgimn. ünnepe.

A tanuló ifjúság és tanári kara szintén lélekemelő ünnepet rendezett a nagy nap emlékére, vasárnap d. e. 9 órakor. A szép számmal egybegyűlt közönség meleg ovációban részesítette Nemes N. Lajos és Orbán Lajos kitűnő szavatait s lelkes tapssal jutalmazta az élvezetes ének és zeneszámokat. Különösen Benczédi László alkalmi beszéde volt az ünnepest leg-

kiemelkedőbb pontja, melyről csak a legnagyobb elismeréssel és dicsérettel szólhatunk.

A 3 éves kis hazafi. Sárdi Lőrinc pénztári ellenőrnek a kis unokája Ákos, a Sárdi Ákos szolgabíró fia, a nagyapánál volt. Október 6-án a kis 3 éves ember felkeléskor, úgy amint kikelt az ágyából fölállott a székre s anélkül, hogy arra valaki figyelmeztette volna, szavalni kezdte: „Tajpja magyaj hi a haza, itt az idő most vagy soha“. Miféle sugalom diktálta kis szívének a nagy napon ezt a hazafias verset? Csodákban nem hiszünk, de a jó szülői nevelést dicséjük!

A Milton elvesztett paradicsoma

c. világhírű nagy költeményéért a kiadó 5 font sterlinget, mai pénzünk szerint 120 koronát ízetett. A mai világi írók és főképpen az ifjú hírlapírók a holnap primáján megállanak a költő szobra előtt s büszke önérettel így tréfálkoznak „Nézd öreg én annyi fontot húzok be minden hónapban a hány koronát te kapsz egy esztendei munkáért. (Az angol korona felér hárommal a mi értékünkben.) A két

nagy férfi között még az a különbség is észrevehető, hogy a költő munkáját nem látta a költő (aki vak volt), a modern ifjú nagyságát nem látta a közönség (a kinek pedig ezer szeme van.)

Grátz Mór! a kolozsvári evangélikus egyház kiváló papja, a nemes szívű emberbarát, az igaz szabadelvűség munkás apostola váratlanul elhunyt október 26-án. Temetése október 29-én történt a kolozsvári temetőben, hol nemcsak egyháza, hanem a ref. és az unitárius egyház részéről testületileg részt vettünk és a sirnál beszédet mondott Kenessey Béla, dr. Boros György, báró Mannsberg Sándor az egyh. főgondnoka és Foris S. pap. Az unitárius kollegium is koszorút helyezett koporsójára, minthogy kollegiumában több éven tanított. Lapunk egyik állandó munkatársát a D. F. E. egyik buzgó felolvásóját veszítette el. Mély részvétünk kísérte sirjába!

M. Májai Berta k. a., kitől egy néhány kis verset közöltünk az életet megunva, attól örökre megvált. Hattyudalát a bánatos szív hozzánk küldötte be.

Az unitárius lelkéször november 23-án rendes közgyűlést tart, melyre összes lelkész fiait meghívjuk és várjuk. A gyűlés tárgyai: Ferencz József püspök urnak a tiszti elnökségről való lemondása; Kelemen Albert alelnök és Csifó Salamon jegyző lemondása; a tordai gyűlésről lemaradt s illetőleg áttett tárgyak. Gyűlés kezdete d. e. fél 9-kor. A körülnök fiait szíveskedjenek az évi jelentéseket nov. 20. előtt beküldeni. A megjelenni szándékozók legkésőbb nov. 21-ig értesítsék a választmányt, hogy egy egyszerű közebéd iránt intézkedni lehessen.

A Bedó Albert pályadíjra a múlt évben hirdetett pályázat ugyanazokkal a föltételekkel meg van újítva 1908 május 31. határidővel. Az érdeklődők azt hiszik, hogy most legalább 12 pályázót fog venni, de a lelkészkar erejéből még több is kitelhetik.

A zsinati számok még nem unitárius vallású olvasóink között is szíves fogadásra találtak. *Doby* Antal úr, ki talán kezdet óta előfizető 4 koronát küldött ilyen kedves szavak kíséretében: Kedves füzetünkéből a 9., 10. szám kellemesen lepott meg, amelyből a hitsorsosainak jele-

sebbjeit megismertem. Szeretettel kérem tessék e füzetekből ezért a 4 koronáért példányokat küldeni, hogy a távol vidéken ismertessem az Unitárius hitvallás keresztényi tartalmát. Szívűből üdvözli a sir széléről az öreg, beteg Doby bácsi. Mély fájdalmat kelt szívünkben a nemes lelkű, kiváló hazafi és fáradhatatlan gyűjtő és író nehéz sóhája, melyet betegsége okoz. Kívánunk neki javulást és új erőt. A zsinati számok költségéhez hiveink közül is többen járultak. Jövőkor beszámolunk.

Rend- és illemszabályokból egy pár helyen van elszámolatlanul. Nagyon szívesen vennők ha kedves afiai a jelen év folyamán rendbehoznák a számadást.

Adomány a székelykeresztúri gimnázium konviktusai alapjára. Alig hangzott el a felszólítás az Unitárius Egyház szeptemberi számában a Székelykeresztúron létesítendő konviktus érdekében s már is egy szép tett követte. *özü. László Péterné szül. Tiboldi Judit* siménfalvi lakos 600 koronát küldött a gimnázium igazgatóságához konviktusai alapra. Vajha e nemes, kulturális célt szolgáló áldozatkészség több követőre találana.

Szentmártoni Kálmán.

A homoródvidéki ifjúságnak Homoródszentpálon f. évi aug. hó 15-én rendezett táncmulatsága iiszta jövedelmét (28 kor.) a székelyudvarhelyi unitárius templom javára beszolgáltatván a felülfizetéseket a következőkben van szerzencsém nyugtázni: Bence Gábor 80 fill., Bodó Ferenc 1 kor., Borbáth Zoltán 2 kor., Biró D. 60 fill., dr. Ferenczi Gábor 80 fill., Guth Andrásné 180 kor., dr. Gyarmathy Dezsőné 260 kor., dr. Mester Jenő 2 kor., Nagy Béla 1 kor., Nagy Gyula 80 fill., Pál Ferenc 1 kor., Péter Sándor 80 fill., Péterfi Albert 50 fill., Persián Vilmos 60 fill., Pollák Ignác 3 korona, Pulszky Mihály 180 kor., Rend Aurél 80 fill., Salamon József 60 fill., Stemmer Dénes 80 fill., Szász Ernő 40 fill., Szén Mihály 1 kor., Sándor Mózes 1 korona, Sándor J. 80 fill., Ürmösi József 1 kor., Ürmösi Károly 1 kor., Ürmösi Sándor 1 kor., Vagányi 80 fill., Varga Béla 60 fill., Felülírottaknak a rendező bizottság nevében e helyen is hálás köszönetemet fejezem ki. Homoródjánosfalva, 1907. szept. 4-én *Kiss Sándor* r. b. elnök.